

УДК 330.341:339.736

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК КРАЇН ЄС

Орловська Ю.В., д.е.н.

Чала В.С., к.е.н.

Вовк М.С., к.е.н.

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Стаття присвячена аналізу впливу глобальної економіки на розвиток країн ЄС. Проведений аналіз впливу глобальної економіки на розвиток країн ЄС показав, що сьогоденні умови глобалізації здебільшого наголошують на важливості розвитку продуктивності економіки та успішності в міжнародній торгівлі. Критерієм, що відображає результативність політики економічного зростання країни слід вважати успішність в міжнародній торгівлі і, в першу чергу, зростання експорту як показнику, який відображає торговельну ефективність країни в конкурентній боротьбі на світових ринках товарів та послуг. Це зумовлене тим, що найбільші темпи зростання демонструє саме торговельний сектор глобальної економіки, який в собі узагальнює економічні ефекти від всіх інших проявів інтернаціоналізації бізнесу та міжнародних рухів факторів виробництва. В країнах ЄС переважна частка збільшення національного доходу досягнута безпосередньо за рахунок підвищення продуктивності праці, при цьому зростання економіки відбувається в більшій мірі внаслідок зростання частки освіти. Отже, вплив глобальної економіки на розвиток країн ЄС та їх досвід у адаптації до вимог постіндустріального суспільства свідчать про те, що сьогодні країни мають посилювати інтелектуалізацію економіки, розвивати інформаційний обмін, а також розвивати інноваційний сектор для зміцнення конкурентоспроможності експорту.

Ключові слова: глобальна економіка, постіндустріальне суспільство, економічна ефективність, міжнародна конкурентоспроможність

UDC 330.341: 339.736

THE INFLUENCE OF GLOBAL ECONOMY ON THE DEVELOPMENT OF THE EU COUNTRIES

Orlovska Y.V., Doctor of Econom. Sc.

Chala V.S., PhD in Economics

Vovk M.S., PhD in Economics

Prydniprovskaya State Academy of Civil Engineering and Architecture

The aim of current paper was to review the influence of global economy on the development of the EU countries. The analysis has shown that the present conditions of globalization mainly emphasize the importance of productivity and success in international trade. Criteria, reflecting the effectiveness of economic growth policies

should be success in international trade and, especially, export growth as an indicator that reflects the economic efficiency of the country and its ability to compete in world markets for goods and services. It is due to the fact that trade sector demonstrates the highest growth rates in global economy and summarizes the economic effects of all other forms of internationalization and international movements of factors of production. In the EU countries the percent of the increase in national income has been reached through the increase in labor productivity. Economic growth has been achieved largely due to the increase in the share of education. Consequently, the impact of the global economy on the development of the EU and the experience of the EU countries in adapting to the requirements of postindustrial society highlights that today the government of other countries should strengthen the intellectualization of the economy, promote information exchange and develop innovative sector for increasing export competitiveness.

Keywords: global economy, postindustrial society, economic effectiveness, international competitiveness

Актуальність проблеми. Тенденції сьогодення свідчать про посилення світогосподарських зв'язків у всіх сферах економіки країн. Проте розвиток цих зв'язків в глобальному геоекономічному просторі нерівномірний і в значній мірі залежить від того, на скільки країни зуміли адаптуватися до вимог постіндустріального суспільства та водночас підтримувати економічне зростання та конкуренто-спроможність в умовах необхідності розвитку факторів постіндустріального середовища. Обґрунтування цих факторів, їх розуміння та розвиток в значній мірі сприятимуть формуванню відповідних вимогам постіндустріального суспільства векторів розвитку. Регіон ЄС на сьогоднішній день займає лідируючі позиції у розвитку факторів конкурентоспроможності в глобальному середовищі та в умовах постіндустріального суспільства. Отже, аналіз впливу глобальної економіки на розвиток країн ЄС в умовах постіндустріального середовища допоможе виявити ті сфери впливу з боку урядів інших країн, на які слід сфокусувати зусилля для того, щоб досягати високого рівня конкурентоспроможності на глобальних ринках.

Аналіз останніх наукових досліджень. Вплив глобальної економіки на розвиток будь-якої країни розглядається багатьма вченими та аналітиками з точки зору змін у їх конкурентоспроможності на глобальних ринках. Питання міжнародної конкурентоспроможності країн у глобальному геоекономічному просторі розглядаються в працях

Л.Антонюк, Р.Аткінсона, Я.Базиліук, К.Балабанова, С.Гарелі, Н.Гражевської, М.Данна, Д.Доллара, С.Дятлова, Д.Есті, Я.Жаліла, В.Корчун, О.Кубатко, Д.Малащюка, М.Міроненка, С. Мочерного, Ю.Орловської, А.Піліна, Д.Сакса, І.Тараненко, Г.Філюк, Ю.Хватова, Б. Хікмена, Ю.Чентукова, О.Шніпко та інших. Проте слід зазначити, що більшість публікацій відображує економічний аспект впливу глобальної економіки на розвиток країн, в той час як це питання доцільно розглядати всебічно, особливо в умовах постіндустріальної економіки.

Метою дослідження є аналіз впливу глобальної економіки на розвиток країн ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація як процес формування складного, взаємопов'язаного світового економічного, фінансового, політичного, правового та культурного простору, розпочалася в останній третині ХХ ст. І хоча найбільший акцент дослідники феномену глобалізації роблять на економічній сфері її прояву, оскільки саме з неї і розпочався цей процес, проте, доцільно також досліджувати політичну, інформаційну, освітню, екологічну, транспортну, культурну, демографічну, а також воєнну сфери її розповсюдження [1-4].

Відомо, що економічна глобалізація як світова тенденція базується на інтернаціоналізації економіки, під якою зазвичай розуміється процес еволюції міжнародних економічних зв'язків на базі зміни форм міжнародного поділу праці, що проявляється у більш інтенсивному розвитку міжнародної торгівлі та формуванні міжнародної власності як основи переходу до вищого рівня взаємодії держав. Розвиток процесу інтернаціоналізації зумовив перехід зі стану взаємозалежності до взаємопереплетіння та взаємодоповнення національних економік. Характерною відмінністю таких глобальних зв'язків від перших проявів інтернаціоналізації у вигляді експортно-імпортних операцій стало їх створення не лише в економічній сфері, а й в політичній, соціальній, екологічній тощо. Можна стверджувати, що глобалізація поширилася майже на всі види діяльності людини, які знаходять своє відображення у відносинах: «людина-суспільство» та «людина-природа».

Разом з тим, досліджуючи процес глобалізації як нову ступінь розвитку інтернаціоналізації економіки, С.П.Лапаєв зауважує, що «...те, що робить економічну систему ефективною в глобальному відношенні,

може одночасно привести до зниження внутрішньої ефективності» [5, с.13]. При цьому автор справедливо зауважує, що орієнтація лише на внутрішні критерії ефективності без врахування критеріїв конкурентоспроможності економічних систем в міжнародному просторі, заважатиме інтеграції країн в глобальну економіку.

Розвиток країн ЄС відбувається в умовах посилення конкурентної боротьби на світових ринках ресурсів та продуктів постіндустріальної економіки, яка формує нові виклики економічної глобалізації. Одним з таких викликів є зростання негативних впливів «високовуглецевих» економік на стан екології, що супроводжується зворотнім впливом екологічної кризи на якість відтворення основного ресурсу постіндустріальної економіки – висококваліфікованого трудового ресурсу, здатного на розробку й впровадження інновацій, а також створення та експортування екологічно безпечної продукції, конкурентоспроможної на міжнародних ринках. Саме ці еколого-економічні загрози більш як сорок років спонукають країни світу загалом та країни ЄС, зокрема, розробляти та впроваджувати інструменти еколого-економічного розвитку, завдяки чому відбувається об'єктивний процес заміщення традиційної («коричневої») економіки економікою сталого екологозбережувачого розвитку («зеленою» економікою). У цих умовах економічне зростання стає все більш залежним від здатності швидко реагувати на зміни у світовому попиті на нові «екологічні» товари та послуги, а також на здорові умови праці та мешкання.

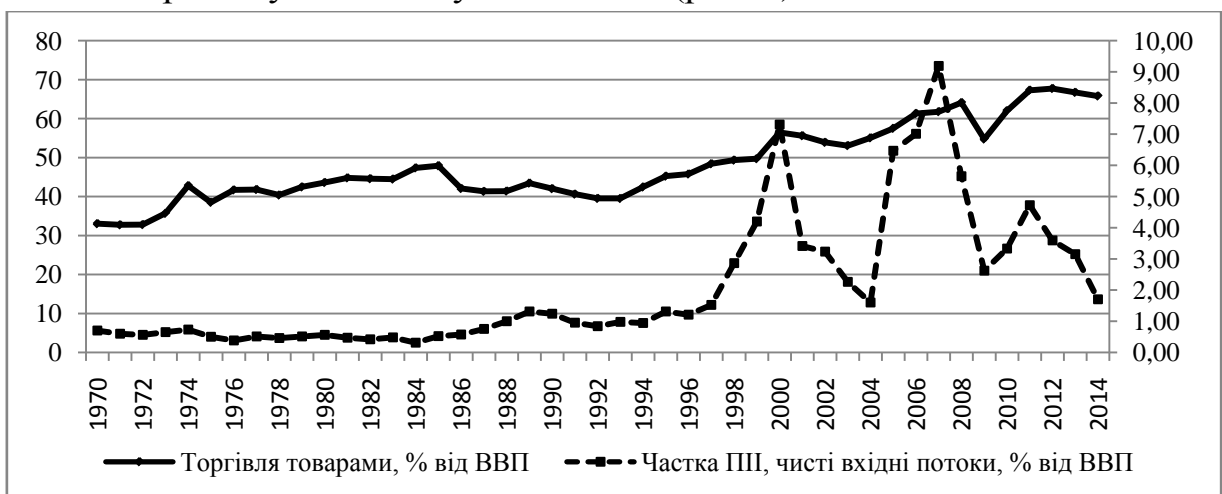
Слід зазначити, що в постіндустріальну епоху, що найбільшою мірою проявляється в умовах сучасного етапу економічної глобалізації, роль традиційних факторів економічного розвитку зменшується на фоні зростання системної дії нових постіндустріальних чинників забезпечення економічного розвитку та суспільного добробуту.

Як справедливо зазначив засновник теорії постіндустріального суспільства американський соціолог та публіцист Д. Бел, «...якщо індустріальне суспільство визначається через кількість товарів, що позначає рівень життя, то постіндустріальне суспільство визначається якістю життя, вимірюється послугами – охороною здоров'я, відпочинком і культурою». При цьому знання та інформація стають стратегічними ресурсами та трансформуючими агентами постіндустріального суспільства [6].

Разом з тим вчені наголошують, що традиційні чинники економічного зростання країн не перестають діяти, вони певним чином «відходять на задній план» [7-9], залишаючись основним базисом формування конкурентних переваг країн. Більш того, все частіше науковці стверджують про тенденції «реіндустріалізації» економічних систем в рамках постіндустріальної парадигми «деіндустріалізації» економіки [10-11]. При цьому мова йде про розвиток нових індустрій з виробництва таких продуктів, попит на які збільшується під впливом вимог якісного середовища життя, освіти та праці, збереження природних ресурсів, нових підходів до зростання продуктивності праці, що в цілому формують соціо-еколого-економічний контекст сучасних конкурентних переваг країн.

Слід зазначити, що сьогоденні умови глобалізації здебільшого наголошують на важливості розвитку продуктивності економіки та успішності в міжнародній торгівлі. Незважаючи на те, що посилення економічної взаємодії між країнами в епоху глобалізації відбувається одночасно і в сфері торгівлі товарами та послугами, і в сфері інвестиційних та кредитних відносин на міжнародних ринках капіталу, і в сфері міграції трудових ресурсів, технологічних та інформаційних обмінах, проте, найбільші темпи зростання демонструє саме торговельний сектор глобальної економіки, який в собі узагальнює економічні ефекти від всіх інших проявів інтернаціоналізації бізнесу та міжнародних рухів факторів виробництва.

Так, частка міжнародної торгівлі у відсотку від ВВП в країнах ЄС значно перевищує їх частку ПІІ в ВВП. (рис. 1).

*Рис.1 Частка торгівлі товарами та ПІІ у ВВП країн ЄС, %
Розроблено авторами за [12]*

Тому критерієм, що відображає результативність політики економічного зростання країни слід вважати успішність в міжнародній торгівлі і, в першу чергу, зростання експорту як показнику, який відображає торговельну ефективність країни в конкурентній боротьбі на світових ринках товарів та послуг [13].

Слід зазначити, що саме зі зростанням експорту найчастіше сьогодні пов'язують поняття економічної ефективності країн та їх конкурентоспроможності багато вчених та аналітиків міжнародних організацій, а найбільш поширеним та цитованим визначенням міжнародної конкурентоспроможності країн є визначення, надане комісією Президента США з промислової конкурентоспроможності [14]: «конкурентоспроможність нації – це ступінь, в якому вона може при вільних і справедливих ринкових умовах виробляти товари та послуги, що відповідають вимогам міжнародних ринків при одночасному розширенні реальних доходів своїх громадян».

За думкою засновника сучасної теорії конкурентоспроможності націй М.Портера існує два головних індикатори конкурентної переваги націй: 1) наявність істотного та стійкого експорту та/або 2) значні інвестиції, засновані на навичках та активах, створених в країні [15], а світова Організація економічного та соціального розвитку (ОЕСР) розраховує міжнародну конкурентоспроможність країн за допомогою показників імпоротної та експортної конкурентоспроможності країн [16]. В свою чергу Банк Англії при дослідженні індикаторів міжнародної конкурентоспроможності країн відзначив, що остання, особливо в сфері обробного сектору промисловості, в значній мірі залежить від відносних експортних цін, відносної експортної продуктивності, а також відносної вартості одиниці праці [17].

Отже, саме різноманітні показники обсягу експорту вчені та міжнародні організації відносять сьогодні до найголовніших показників залученості країн до світового процесу глобалізації. Так, наприклад, ООН відносить до індикаторів глобалізації загальну вартість експорту у відсотках до ВВП, загальну вартість торгівлі у відсотках до ВВП, торговельний баланс, загальну вартість торгівлі на душу населення, зростання темпів торгівлі та експорту [18]. Таким чином, обсяги експорту можна справедливо охарактеризувати як основний індикатор економічної ефективності країн.

Результати досліджень вказують на те, що в країнах ЄС переважна частка збільшення національного доходу досягнута безпосередньо за рахунок підвищення продуктивності праці, при цьому зростання економіки відбувається в більшій мірі внаслідок зростання частки освіти. Такі висновки підтверджують гіпотези теорій щодо об'єктивного процесу розвитку економіки знань, постіндустріальної економіки, прояви якої стали найбільш рельєфними з посиленням процесів економічної глобалізації.

В ході дослідження також виявлені такі сфери поширення глобалізації на розвиток країн ЄС, як поглиблення виробничого співробітництва; глобалізація продуктивних сил через обмін засобами виробництва й науково-технічними, технологічними знаннями та міжнародною спеціалізацією та кооперацією; формування глобальної матеріальної, інформаційної, організаційно-економічної інфраструктури, що забезпечує здійснення міжнародного співробітництва; посилення інтернаціоналізації обміну на основі поглиблення міжнародного поділу праці, зростання масштабів та якісної зміни характеру традиційної міжнародної торгівлі упредметненими товарами.

При цьому все більш вагомим напрямком міжнародного співробітництва в регіоні ЄС стає сфера послуг, що розвивається швидше сфери матеріального виробництва; збільшення масштабів міжнародної міграції робочої сили; зростаюча інтернаціоналізація впливу виробництва і споживання, що викликає збільшення потреби в міжнародному співробітстві, спрямованому на вирішення глобальних екологічних проблем та поліпшення якості життя. Перелічені вище процеси, що нерозривно пов'язані з розвитком системи суспільних відносин, науковці вважають проявами нової епохи – постіндустріального суспільства [19-21].

Слід зазначити, що виокремлення послуг як фундаменту постіндустріального суспільства стало результатом трансформації суспільної свідомості та поглядів на людський капітал, особливо висококваліфікований, який саме в постіндустріальних умовах стає центральним ресурсом виробництва та економічного зростання. Тому головною ознакою постіндустріальної епохи стає вже не фізична сила (як це було в доіндустріальну епоху) або енергія (імператив індустріальної епохи), а інформація, при цьому центральною складовою

постіндустріального суспільства виступає високопрофесійна робоча сила, адже саме освіта дозволяє їй відповідати умовам постіндустріального суспільства. Головною ж умовою організації ефективного виробництва в постіндустріальному суспільстві є досягнення високого рівня та якості життя, яке визначається якістю послуг, при цьому фундаментальними сферами послуг, які забезпечують високий рівень життя, стають здоров'я та освіта, а тими сферами послуг, що забезпечують додаткові зручності життя – відпочинок та культура.

Говорячи про ключові економічні індикатори постіндустріального суспільства, слід зазначити, що на сьогодні базисним критерієм постіндустріального суспільства вважається перевищення частки сфери послуг у ВВП країн в 50%. Слід зазначити, що в країнах ЄС, зокрема, в Люксембурзі, Франції, Італії, Бельгії, Німеччині, Австрії ця частка останні 15-20 років стабільно перевищує 70% [22].

Глобалізація ринків, зростання числа транснаціональних компаній, нові технології, що полегшують вихід на нові ринки, тиск, що росте з боку акціонерів – все це породжує гіперконкуренцію, що «вийшла за межі національних ринків» [23-24]. Виходячи з того, що конкурентоспроможність учасників глобального ринку гіперконкуренції в першу чергу формується в площині інноваційної активності учасників ринку, успішність такої активності проявляється як в постійному вдосконаленні бізнес-працівників, так і в задоволенні нових споживчих запитів постіндустріального суспільства. При цьому найбільших конкурентних переваг набувають «інтелектуальні» продукти.

Відповідно, «знання» в продуктах і послугах формує велику частку створеної вартості. Цей процес розвивається завдяки зростанню наукоємної продукції і розвитку ринку інтелектуальних товарів та послуг. Інтелектуалізація використовуваних технологій, в свою чергу, забезпечує різке підвищення продуктивності праці. Вченими доведено, що в сучасних економіках знань, зокрема, в країнах ЄС, понад 50% ВВП створюється в інтелектуальному секторі виробництва, а понад 70% приросту ВВП обумовлюється поширенням нових інформаційних технологій та підвищенням освітнього рівня працівників [25]. При цьому на втілення нових знань у нові технології, устаткування, освіту працівників та організацію виробництва розвинені країни, в тому числі країни ЄС виділяють до 80-95% приросту ВВП. Зростання ролі і

вагомості інформаційного сектору засвідчує деіндустріалізацію постіндустріальних економік [12]. Тенденція деіндустріалізації проявляється в зменшенні частки «старих галузей»: видобувних, переробних, традиційних сільського господарства та будівництва. Одночасно з цим простежується тенденція формування та інтенсивного розвитку «нових індустрій», нових галузей. В першу чергу розвиваються нові індустрії послуг, але також можна казати про «реіндустріалізацію» в сфері фізичних продуктів, призначених для формування умов якісного відтворення основного ресурсу постіндустріальної економіки – здорового висококваліфікованого працівника.

Разом з тим, особливістю постіндустріального етапу розвитку глобальної економіки є відносне зменшення в часі продуктивності економіки, і в першу чергу це відбувається завдяки погіршенню фізичних характеристик людського потенціалу внаслідок екологічної кризи. Якщо кваліфікована праця – основний ресурс постіндустріальної економіки, то його відтворення має відбуватися в умовах високої якості життя, стандартів «зеленої» економіки та сталого екологоузгодженого розвитку. Натомість сучасний етап економічної глобалізації характеризується значним навантаженням на природу як на екологічну складову якості життя населення, що є результатом негативних еколого-економічних (антропогенних) ефектів.

Висновки. Проведений аналіз впливу глобальної економіки на розвиток країн ЄС показав, що сьогоденні умови глобалізації здебільшого наголошують на важливості розвитку продуктивності економіки та успішності в міжнародній торгівлі.

Критерієм, що відображає результативність політики економічного зростання країни слід вважати успішність в міжнародній торгівлі і, в першу чергу, зростання експорту як показнику, який відображає торговельну ефективність країни в конкурентній боротьбі на світових ринках товарів та послуг. Це зумовлене тим, що найбільші темпи зростання демонструє саме торговельний сектор глобальної економіки, який в собі узагальнює економічні ефекти від всіх інших проявів інтернаціоналізації бізнесу та міжнародних рухів факторів виробництва. Саме різноманітні показники обсягу експорту вчені та міжнародні організації відносять сьогодні до найголовніших показників залученості

країн до світового процесу глобалізації. В країнах ЄС частка торгівлі товарами у ВВП в останні сягає 65%.

В країнах ЄС переважна частка збільшення національного доходу досягнута безпосередньо за рахунок підвищення продуктивності праці, при цьому зростання економіки відбувається в більшій мірі внаслідок зростання частки освіти.

В ході дослідження також виявлені такі сфери поширення глобалізації на розвиток країн ЄС, як поглиблення виробничого співробітництва; глобалізація продуктивних сил через обмін засобами виробництва й науково-технічними, технологічними знаннями та міжнародною спеціалізацією та кооперацією; формування глобальної матеріальної, інформаційної, організаційно-економічної інфраструктури, що забезпечує здійснення міжнародного співробітництва; посилення інтернаціоналізації обміну на основі поглиблення міжнародного поділу праці, зростання масштабів та якісної зміни характеру традиційної міжнародної торгівлі упредметненими товарами.

Отже, вплив глобальної економік на розвиток країн ЄС та їх досвід країн ЄС у адаптації до вимог постіндустріального суспільства свідчать про те, що сьогодні країни мають посилювати інтелектуалізацію економіки, розвивати інформаційний обмін, а також розвивати інноваційний сектор для поширення конкурентоспроможності експорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аржанова И.В., Барышникова М.Ю., Брандербург У. и др. Императивы интернационализации / И.В. Аржанова, М.Ю. Барышникова, У. Брандербург и др. – М.: Логос, 2013. – 420 с.
2. Большева Н.Н. Развитие языка в условиях глобализации: социально-философский аспект : диссертация ... кандидата философских наук : 09.00.11.- Красноярск, 2006. – 171 с.
3. Горелов А.А. Глобализация как объективная тенденция мирового развития / А.А. Горелов // Век глобализации. – 2009. – №1. – С.79-90.
4. Понарина Н.Н. Глобализация высшего образования и проблемы интернационализации образовательных систем. [Електронний ресурс] / Н.Н.Понарина // Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/globalizatsiya-vysshego-obrazovaniya-i-problemy-internatsionalizatsii-obrazovatelnyh-sistem>, вільний. – Назва з екрану, рос.

5. Лапаев С.П. Глобализация как новая степень развития интернационализации экономики / С.П. Лапаев // Вестник ОГУ. – 2007. – №8. – С.10-14.
6. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society / D. Bell – N.Y., 1976. – P.54.
7. Базилюк Я. Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення: Моногр.– К.: НІСД, 2002.– 132 с.
8. Біляцький С. Постіндустріальна трансформація світової економіки / С. Біляцький // Нова політика. – 2002. – №2. – С.21-24.
9. Гражевська Н. Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в глобальному постіндустріальному вимірі / Н. Гражевська // Економіка України. – 2008. – №9. – С. 54-63.
10. Фурастье Ж. Великая надежда XX века / Ж. Фурастье. – М. : Наука, 2001. – 183 с.
11. Clark C. A. Theory of Economic Growth / C. A. Clark – Econometrica, Vol. 17, Supplement: Report of the Washington Meeting (Jul., 1949) – P. 112–116.
12. Статистичні дані сайту «Indexmundi.com» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.indexmundi.com/>, вільний. Назва з екрану, англ.
13. Тараненко І.В. Удосконалення товарної структури експорту як фактор підвищення конкурентоспроможності країн / І.В. Тараненко // Економічний вісник національного гірничого університету. – 2013. – №43. – С. 37-46.
14. Матеріали Єврокомісії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-commission/index_en.htm, вільний. Назва з екр., англ.
15. Porter M. Competitive Advantage of Nations / M. Porter. – New York: Free Press, 1990 (2nd. ed. – New York: Free Press, 1998). – 896 p.
16. Матеріали ОЕСР. OECD Environmental Indicators. Towards sustainable development, 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/>, вільний. Назва з екрану, англ.
17. Atkinson R.D. Competitiveness, innovation and productivity: clearing up the confusion / R.D. Atkinson. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.itif.org/2013-competitiveness-innovation-productivity-clearing-up-confusion.pdf>, вільний. Назва з екрану, англ.
18. Матеріали ООН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unesc.org/>, вільний. Назва з екрану, англ.
19. Стеченко. В.В. Теоретичні аспекти постіндустріального суспільства / В.В. Стеченко // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №4. – С. 13-22.
20. Чухно А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та значення для України / А.Чухно // Економіка України. – 2001. – №11. – С. 42-49.

21. Шнипко О. Постіндустріальна глобалізація: сутність, чинники, тенденції та суперечності розвитку / О. Шнипко // Економіст. – 2005. – №4. – С. 76-80.
22. Доклад ООН «Мировое экономическое положение и перспективы в 2013 году». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/>, вільний. Назва з екрану, рос.
23. Сахно А.А. Деретуляція ринків як основа мотивації рушійних сил гіперконкуренції / А.А. Сахно // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014 – №6. – С.120-123.
24. Филлюк Г.М. Гіперконкуренція як вища форма конкуренції в умовах глобалізації. [Електронний ресурс] / Г.М. Филлюк // Режим доступу:http://tpe.econom.univ.kiev.ua/data/2009_19/zb19_12.pdf, вільний. Назва з екрану, укр.
25. Статистичні дані Світового атласу даних Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://knoema.ru/enpr_ecexint/enp-countries-exchange-rates-and-interest-rates, вільний. Назва з екрану, англ.